

РОЗВИТОК ІДЕЙ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

A Акцентовано на потребах замовників освітніх послуг, що стосуються підвищення ефективності професійної підготовки в закладах вищої освіти України та Китаю. Умови забезпечення якості вищої освіти визначено як обставини, котрі допомагають реалізувати відповідність професійної підготовки майбутніх фахівців вимогам роботодавців. Як засвідчили проведені акредитаційні освітні процеси, лідерство та соціальне партнерство є новітніми засадами забезпечення якості вищої освіти.

Мета статті: описати практики розвитку ідей соціального партнерства в умовах забезпечення якості вищої освіти.

Соціальне партнерство є добровільною й рівноправною взаємодією, спрямованою на розроблення, прийняття та реалізацію педагогічних і соціально-економічних рішень, що забезпечують підвищення ефективності розвитку, навчання та виховання здобувачів різних рівнів освіти, їх самовизначення та самореалізацію у соціальному середовищі, взаємодію учасників освітнього процесу. Прикладом практики розвитку ідей соціального партнерства у вищій освіті є створення й робота науково-методичної лабораторії духовно-інтелектуального виховання та навчання для розроблення методології, науково-методичного супроводу, використання теоретичних і практичних доробок у філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях у закладах загальної середньої освіти і закладах вищої освіти.

Авторами апробовано практику вибіркової дисципліни «Лідерство і соціальне партнерство в освіті», метою якої є підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, які мають високий рівень сформованості лідерських якостей, володіють конструктивним мисленням, теоретичними знаннями і прикладними вміннями, що забезпечують здатність здійснювати соціальне партнерство у сферах повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти.

Ключові слова: якість вищої освіти; акредитація освітніх програм; освітні практики; здобувачі вищої освіти, лідер; соціальне партнерство; співпраця; науково-методична лабораторія; вибіркова дисципліна; фандрейзинг

S **Rybalko Ludmila, Wang Zhuo. The development of ideas of social partnership in the conditions of quality assurance of higher education.**

The article focuses on the needs of customers of educational services related to improving the effectiveness of vocational training in higher education institutions of Ukraine and China.

Conditions for ensuring the quality of higher education are defined as circumstances that help ensure that the training of future professionals meets the requirements of employers.

As evidenced by the accredited educational processes, leadership and social partnership are the latest principles for ensuring the quality of higher education.

The purpose of the article is to describe the practices of developing social partnership ideas in terms of ensuring the quality of higher education.

Social partnership is a voluntary and equal interaction aimed at developing, adopting and implementing pedagogical and socio-economic decisions that improve the development, training and education of students of different levels of education, their self-determination and self-realization in the social environment, interaction of participants in the educational process.

An example of the practice of developing social partnership ideas in higher education is the creation and operation of scientific and methodological laboratory of spiritual and intellectual education and training to develop methodology, scientific and methodological support, use of theoretical and practical achievements in philosophical, psychological, pedagogical research in general secondary education and institutions of higher education.

The author tested the practice of the elective course «Leadership and Social Partnership in Education», which aims to train highly qualified, competitive professionals who have a high level of leadership skills, have constructive thinking, theoretical knowledge and applied skills to ensure social partnership in the field of social partnership. general secondary, professional (vocational), professional higher, higher and postgraduate education.

Key words: quality of higher education; accreditation of educational programs; educational practices; higher education seekers, leader; social partnership; cooperation; scientific and methodical laboratory; elective discipline; fundraising

Рибалко Людмила Сергіївна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Rybalko Ludmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Education and Innovative Education, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

E-mail: akme15@ukr.net

Ван Чжо, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна; викладачка кафедри дизайну візуальних комунікацій, Академія оптоелектронної інформації, Чанчунський технологічний університет, Китай

Wang Zhuo, Postgraduate student of the Department of Education and Innovative Education, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine; Lecturer of the Department of Visual Communication Design, Optoelectronic Information Academy, Changchun University of Technology, China

E-mail: 8739044@qq.com

Актуальність проблеми обумовлена недостатньо високим рівнем розвитку ідей соціального партнерства з метою підвищення якості освітніх послуг у вищій школі та суперечностями, між: потребами суспільства у висококваліфікованих фахівцях у будь-якій сфері, здатних до розв'язання не лише професійних, але й соціальних проблем на різних рівнях існування й піклування за власне життя й життя оточуючих, і наявним рівнем сформованості готовності до соціального партнерства. Особливої уваги заслуговують акредитаційні процеси у вищій школі, завдяки яким з'ясувалися прогалини в розвитку соціального партнерства у вищій школі. Пояснимо це тим, що професійна підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України та Китаю має постійно оновлюватися як у змістовому контексті, так і в організаційних формах навчання через дослідження.

Нині недостатньо знаходиться в аудиторії, зокрема на онлайн-заняттях, слухати обов'язкові навчальні дисципліни, чекати екзаменаційно-залікову сесію. Популярними стає відкрите спілкування здобувачів рівня вищої освіти з внутрішніми й зовнішніми стейкхолдерами, в тому числі роботодавцями, вітчизняними та іноземними науковцями і практиками. Такі зустрічі допомагають реалізувати відповідність професійної підготовки майбутніх фахівців вимогам роботодавців, познайомитися з лідерами у будь-якій галузі, активізувати власне бажання бути успішними й конкурентоздатними в професійній діяльності. Соціальне партнерство розкриває комунікативний потенціал людини, розширює межі її самореалізації.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У дотичних до теми дослідження наукових працях акцентовано на проблемах виховання лідерських, харизматичних якостей педагогів у контексті компетентнісного підходу (Н. Мараховська [6], Н. Наталевич [7]), формуванні соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників в умовах професійної підготовки та підготовки таких фахівців до фандрейзингової діяльності (Д. Бибик [2], І. Коваленко [5]). У наукових працях розглядаються питання співпраці закладів вищої освіти із стейкхолдерами, ідеї компетентнісного підходу до педагогічного партнерства в якості забезпечення підготовки майбутніх педагогів (І. Андрощук [1], В. Ворожбіт-Горбатюк [3]), формування мовно-комунікативної компетентності вчителя в ролях коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (Л. Зеленська [4]), підвищення рівня професійної самореалізації вчителів старшої школи в освітній проєктній діяльності в контексті Нової української школи (Л. Рибалко, Р. Черновол-Ткаченко, С. Кириченко [9]).

Засадами розуміння фандрейзингової діяльності слугували наукові праці І. Коваленко [5], А. Соколової, О. Чернявської [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результати аналізу дозволили окреслити невирішену частину загальної проблеми: у межах забезпечення якості вищої освіти недостатньо розробляються й запроваджуються практики розвитку ідей соціального партнерства.

Мета статті: описати практики розвитку ідей соціального партнерства в умовах забезпечення якості вищої освіти.

Викладення основного матеріалу. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди на запити здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки ОП 011 Освітологія запропонована вибіркова дисципліна «Лідерство і соціальне партнерство в освіті». Як зазначає Н. Мараховська [6], є процесом організації та управління колективом. Цінним є те, що авторка структурувала такий процес, як-от: лідер як суб'єкт діяльності, котрий організовує та спонукає до змін послідовників, виконує місію харизматичної людини; мотивація – інтерес до лідерства, влади, досягнення, професійного самоствердження, формування «Я»-концепції успішного працівника, сім'янина, громадянина; зміст – знання про природу харизми, механізми лідерства та способи його здійснення; конкретні дії та поведінка людини, зокрема в екстремальних умовах, – планування, організація, проєктування, розв'язання колективних завдань, виконання ролей і позиціонування себе в колективі; результат – позитивні зміни в послідовниках, достатньо високі результати колективної праці, сформовані вміння працювати в колаборації.

Лідерські вміння викладача представимо, як-от: організаторські – вміння згуртувати колектив; комунікативні – вміння звертатися до іншої людини, привертати її увагу, ініціювати взаємодію в процесі спілкування; перцептивні – вміння сприймати, розуміти й оцінювати себе та інших; прогностичні – вміння передбачати поведінку іншої людини в процесі діалогу та визначати способи впливу на неї; креативні – вміння виявляти оригінальні ідеї, які ініціюють діалогічні форми взаємодії з іншою людиною; саморегуляційні – вміння зберігати рівновагу між внутрішнім станом та зовнішніми обставинами. Як стверджує Н. Наталевич «харизма являється не лише невід'ємною частиною образу лідера, а й інструментом впливу та управління, тому мистецтво і техніка створення образу полягає в тому, щоб

зрозуміти, що саме є привабливим для інших, пізнати себе і привести у відповідність свій образ» [7].

У лідерстві важливим є мистецтво переконувати іншу людину. Організація роботи інших людей на партнерських засадах вимагає впливу на свідомість і волю індивіда, його переконання і стереотипи, зміну поглядів і цінностей, перегляд відносин у колективі та до себе, власної діяльності. До переконання як методу формування свідомості особистості приєднуються емоції та почуття, симпатії чи антипатії до конкретної людини, попередній досвід вдалої чи невдалої співпраці. Безумовно, мотиваційно-емоційна сфера людини є рушійною силою її змін у поведінці, виконанні професійної діяльності, побудові міжособистісних взаємин у гармонії та злагоді.

Ураховуючи тенденції сучасної молоді, що полягають у широкій обізнаності з різних галузей освіти і науки, швидкому сприйняттю нового й цікавого, мобільному реагуванню на зміни, зазначимо про те, що викладачеві постійно потрібно вдосконалювати лідерську компетентність – уміти приймати швидко й правильно рішення, будувати міжособистісні взаємодії із колегами та здобувачами різного рівня вищої освіти на партнерських стосунках, виявляти професійну етику та академічну доброчесність. Цілком переконані в тому, що сучасному викладачеві необхідно постійно підвищувати рівень професійної майстерності, бути лідером освітнього процесу. Наведемо приклади стажування і підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, котрі є корисними в акредитаційних процесах освітніх програм.

Науково-педагогічне стажування на тему «Педагогічна освіта як складова частина системи освіти України та країн ЄС» у Куяльському університеті у Влоцлавеку (Республіка Польща) за фахом «Педагогічна та психологічні науки». Науково-педагогічне стажування на тему «Вивчення досвіду виховання в системі освіти Фінляндії» у West-Finland College, Huittinen (Фінляндія), educational programme the participant took part in study trips to (1) Finnish kindergarten (Hunkola), (2) High School (Lauttakyla), (3) The Department of Culture and Education of Punkalaidum Municipality, (4) Secondary school (Pellonpuisto), (5) University of Tampere.

Підвищення кваліфікації: а) у процесі авторського онлайн-тренінгу. Будь у тренді: МІГ в онлайні. Проєкт в Україні та Білорусі Фонду Фрідріха Науманна за свободу; б) на тему «Фандрейзинг та організація проєктної діяльності в закладах освіти: європейський досвід», Польща-Україна, Zustricz Foundation Career Development Center of NGO Sobornist Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education; в) «Робота у CDO MOODLE (базовий рівень)» на базі Інституту інформатизації освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди; г) на тему «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст» на базі Сковородинівської академії молодих учених, ХНПУ імені Г. С. Сковороди; д) участь в онлайн-форумі на тему: «Ліде-

ри освітніх змін», що проводить ВГО «Українська асоціація фахівців з інформаційних технологій».

Зазначимо про те, що активна участь науково-педагогічних працівників ЗВО у науково-педагогічному стажуванні та під час підвищення кваліфікації є прикладом формування лідерських якостей викладача в неформальній освіті. На основі аналізу власного досвіду підкреслимо практичну значущість названих вище заходів. Пізнання нового й занурення в глибини освітніх процесів, розширення простору професійної самореалізації, удосконалення іноземних мов, набуття досвіду командної роботи – це головні ознаки позитиву, що отримує викладач від час спілкування й виконання спільних завдань у тимчасових освітніх колективах. Кожен учасник привносить нове й цікаве, відбувається обмін науковою й практичною інформацією, змінюється на краще ставлення до професійної діяльності, до себе, оточуючих.

Родзинкою вибіркової дисципліни «Лідерство і соціальне партнерство в освіті» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності «Освітологія» є презентація ідей і практичної значущості соціального партнерства в освіті. Головною ідеєю соціального партнерства є підвищення загалом якості освіти в Україні, в тому числі якості вищої освіти. Соціальне партнерство є добровільною і рівноправною взаємодією, спрямованою на розробку, прийняття і реалізацію педагогічних і соціально-економічних рішень, що забезпечують підвищення ефективності розвитку, навчання та виховання здобувачів різних рівнів освіти, їх самовизначення та самореалізацію в соціальному середовищі, взаємодію учасників освітнього процесу, в результаті якої здійснюється підтримка ЗВО та інших соціальних інститутів.

Соціальне партнерство розглядаємо як цілісну відкриту систему, котра будується на принципах поваги до особистості, доброзичливості та позитивного ставлення, довіри у відносинах, стосунках, права вибору способів взаємодії, відповідальності за прийняті колективні рішення. В умовах забезпечення якості вищої освіти соціальне партнерство об'єднує небайдужих людей до проблем, що виникають у суспільстві, освітньому середовищі, життєвих обставинах кожної людини. Феномен соціального партнерства є важливим для розвитку освітніх програм різного рівня вищої освіти, оскільки відбувається обговорення їх змісту, розв'язуються питання духовної й матеріальної підтримки розвитку ЗВО.

Цінною виявилася ідеями соціального партнерства в ЗВО як залучення до освітнього процесу громадських організацій, створення на основі такої співпраці науково-методичних лабораторій. Науково-методична лабораторія «Духовно-інтелектуальне виховання та навчання» є спільною освітньо-науковою ініціативою кафедри освітології та інноваційної педагогіки, кафедри філософії ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Громадської організації «Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство» (ВННОТ),

Громадської організації «Фонд розвитку науки та освіти «Інтелект», Центру громадських ініціатив «Східна зірка». Названа лабораторія працює на підставі «Положення про науково-методичну лабораторію духовно-інтелектуального виховання та навчання». Мета діяльності лабораторії – розроблення методології духовно-інтелектуального виховання і навчання особистості, науково-методичного супроводу, використання теоретичних і практичних досліджень у філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях, освітніх практиках у навчальних закладах різного рівня. Наукова тема лабораторії: «Духовно-інтелектуальний концепт виховання і навчання особистості у філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях, науково-методичний супровід його реалізації в галузях освіти, науки, спорту, мистецтва й культури».

До роботи науково-методичної лабораторії долучаються активні та ініціативні здобувачі різних рівнів вищої освіти з метою поєднання навчання з дослідженням. Лабораторія формує наукове мислення педагога-дослідника, конкурентоздатного до входження у світове освітнє середовище. У засіданнях лабораторії беруть участь успішні випускники Університету, які долучилися до науково-дослідної роботи ще в студентські роки, захистили дисертації, продовжують наукові пошуки та готові поділитися досвідом із здобувачами та викладачами.

Проведено II Міжнародну науково-практичну конференцію «Духовно-інтелектуальне виховання та навчання в XXI столітті» (м. Харків, 21 жовтня 2021 року). Підготовлено й видано збірку до II Міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-інтелектуальне виховання та навчання в XXI столітті». Отже, така співпраця на партнерських засадах є прикладом освітнього процесу, під час якого відбувається самореалізація його учасників, збагачення та примноження її духовних цінностей, передача кращих традицій новому

Практично значимою є ідея соціального партнерства як організація та здійснення фандрайзингу. Фандрайзинг (від англ. Fundraising – збір фондів) – це комплекс різних методів і процедур знаходження ресурсів для реалізації соціально-значущих програм і проєктів. Мета – створення системи партнерської взаємодії ЗЗСО чи ЗВО із донорами, зацікавленими в якійсій освітній продукції. Як зазначає І. Коваленко, фандрайзингова компетентність – це «інтегрована якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності соціальних працівників до мобілізації фінансових та інших ресурсів із різноманітних джерел для реалізації соціально значущих і науково-дослідницьких неприбуткових проєктів» [5, с. 78].

У Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди на запити здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки ОНП 011 Освітні, педагогічні науки запропонована вибіркова дисципліна «Фандрайзинг і підприємництво в освіті». У змісті вибіркової дис-

ципліни розглядаються такі теми, як-от: Проєктування мети, завдання, змісту, принципів фандрайзингової діяльності в освіті. Ресурси ЗЗСО чи ЗВО: людські, матеріальні, фінансові. Сучасна модель фандрайзингової діяльності. Формування освітньої моделі здійснення фандрайзингової діяльності. Розробка концепції власного проєкту фандрайзингової діяльності в освіті. Визначення цільової аудиторії проєкту. Визначення «Дерева цілей» освітнього проєкту. Визначення мети та завдання проєкту. Методи та етапи реалізації фандрайзингової діяльності в освітньому просторі. Визначення провідних ресурсів проєкту (фонди, гранти, пожертвування тощо). Схема NAOMIE.

Висновки з даного дослідження. Отже, розвитку соціального партнерства в ЗВО сприяють освітні практики, сутність яких полягає в реалізації навчання через дослідження. Особливої уваги заслуговують такі практики в акредитаційних процесах і в оновлених освітніх програмах. До освітніх практик віднесено науково-методичні лабораторії, вибіркові дисципліни, освітні проєкти. Залучення внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів, у тому числі роботодавців, до оновлення змісту вищої освіти, впровадження інновацій у освітній процес сприяє розвитку ідей соціального партнерства. Ініціативи учасників освітнього процесу з'являються там, де розвивається лідерство й соціальне партнерство.

Перспективи подальших розвідок. У заявленому напрямі дослідження перспективним є розвиток ідей соціального партнерства в освіті на міжнародному рівні, ініціювання нових освітніх практик у ЗВО з метою забезпечення якості вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. В., Андрощук І. П. Співпраця закладів вищої освіти із стейкхолдерами як умова підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 29. С. 215–226.
2. Бибик Д. Д. Формування соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників в умовах професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 231 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Bybyk_dissertation.pdf
3. Ворожбіт-Горбатюк В. Компетентність педагогічного партнерства як базис якості вищої педагогічної освіти. *Молодь і ринок*. 2021. № 10/196. С. 63–68.
4. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (195). С. 16–20.
5. Коваленко І. Підготовка соціальних працівників до фандрайзингової діяльності. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн.* 2021. № 6 (201). С. 77–82. URL: <https://isp.poiippo.pl.ua/article/view/247450>
6. Мараховська Н. В. Лідерська позиція майбутнього вчителя початкових класів як складова професійної компетенції. *Збірник наукових праць ХДУ. Педагогічні науки*. 2007. Вип. 45. С. 300–303.
7. Наталевич Н. Харизматичні якості викладача вищого навчального закладу – інструмент створення соціокультурного простору майбутнього фахівця. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5701/1/Natalevich.pdf>
8. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. Київ : Кривий Ріг : Вид-ць Р. А. Козлов, 2021. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659/2/Osvitnie_liderstvo_21_NDLKL.pdf
9. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Кіриченко С. В. Професійна самореалізація вчителів старшої школи в освітній проєктній діяльності в контексті Нової української школи : колективна монографія. Харків : Основа, 2018. 144 с.
10. Чернявська О. В., Соколова А. М. Фандрайзинг : навч. посіб. 2-ге вид., доопрац. та допов. Київ : Алерта, 2015. 272 с.

References

1. Androshchuk, I. V., & Androshchuk, I. P. (2020). Spivpratsia zakladiv vyshchoi osvity iz steikkholderamy yak umova pidvyshchennia efektyvnosti pidhotovky maibutnikh pedahohiv [Cooperation of higher education institutions with stakeholders as a condition for improving the efficiency of training future teachers]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka [Pedagogical education: theory and practice]*, 29, 215-226 [in Ukrainian].
2. Bybyk, D. D. (2021). *Formuvannia sotsialnoho liderstva u maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh profesiinoi pidhotovky [Formation of social leadership in future social workers in terms of training]*. (PhD diss.) Kyiv. Retrieved from https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Bybyk_dissertation.pdf [in Ukrainian].
3. Vorozhbit-Horbatiuk, V. (2021). Kompetentnist pedahohichnoho partnerstva yak bazys yakosti vyshchoi pedahohichnoi osvity [Competence of pedagogical partnership as a basis of quality of higher pedagogical education]. *Molod i rynek [Youth and the market]*, 10/196, 63-68 [in Ukrainian].
4. Zelenska, L. D. (2021). Movno-komunikatyvna kompetentnist uchytelia-koucha, mentora, tiutora, fasyliatora (na prykladi prohramy «Osvitohiia») [Linguistic and communicative competence of a teacher-coach, mentor, tutor, facilitator (on the example of the program «Education»)]. *Molod i rynek [Youth and the market]*, 9 (195), 16-20 [in Ukrainian].
5. Kovalenko, I. (2021). Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv do fandraizynhovoї diialnosti [Preparation of social workers for fundraising activities]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 6 (201), 77-82. URL: <https://isp.poippo.pl.ua/article/view/247450> [in Ukrainian].
6. Marakhovska, N. V. (2007). Lideraska pozytsiia maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv yak skladova profesiinoi kompetensii [Leadership position of the future primary school teacher as a component of professional competence]. *Zbirnyk naukovykh prats KhDU. Pedahohichni nauky [Collection of scientific works of KSU. Pedagogical sciences]* (Is. 45, pp. 300-303). Kherson: KhDU [in Ukrainian].
7. Natalevych, N. *Kharyzmatychni yakosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu – instrument stvorennia sotsiokulturnoho prostoru maibutnoho fakhivtsia [Charismatic qualities of a teacher of higher education – a tool for creating a socio-cultural space of the future specialist]*. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5701/1/Natalevich.pdf> [in Ukrainian].
8. Miliavieva, V. R. (Ed.). (2021). *Osvitnie liderstvo: vid teorii do praktyky [Educational leadership: from theory to practice]*: monohrafiia. Kyiv; Kryvyi Rih: Vyd. R. A. Kozlov. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659/2/Osvitnie_liderstvo_21_NDLKL.pdf [in Ukrainian].
9. Rybalko, L. S., Chernovol-Tkachenko, R. I., & Kirychenko, S. V. (2018). *Profesiina samorealizatsiia vchyteliv starshoi shkoly v osvittii proektnii diialnosti v konteksti Novoi ukrainskoi shkoly [Professional self-realization of high school teachers in educational project activities in the context of the New Ukrainian School]*: kolektyvna monohrafiia. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
10. Cherniavska, O. V., & Sokolova, A. M. (2015). *Fandraizynh [Fundraising]*: navch. posib. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 14.01.2022